

ПРОГРАМА
обласного науково-методичного проєкту
«Педагогічні стратегії розвитку самоефективної особистості
в освітньому просторі Нової української школи»
2020–2023 рр.

Актуальність проблеми. Двадцять років ХХІ ст. позначилися суттєвими викликами як у глобальному, так і у національному вимірі. Наростання економічної та екологічної криз, дефіцит природних ресурсів, демографічний дисбаланс, поширення ризиків для здоров'я, зростання соціальної нерівності, безробіття,

фінансової нестабільності та злочинності, глобальна криза культури, пов'язана з утвердженням примітивних стандартів споживацького суспільства, деформація системи цінностей, негативно вплинули на світогляд та емоційний стан людей, спровокували стреси, депресії, відчуття безсилля та невпевненості у майбутньому. Пандемія коронавірусу виявила, що значна кількість населення не може адаптуватися до нових реалій, відчуває брак особистісних ресурсів, не має розвинутих навичок саморегуляції, самопідтримки та самоконтролю. Саме тому у системі сучасної освіти на перший план виходить проблема становлення та розвитку самоефективної особистості, здатної власними силами, без сторонньої допомоги досягати поставлених цілей з найменшими затратами часу і ресурсів, бути успішною у різних видах діяльності: навчальній, професійній, спортивній, здоров'язберігаючій, соціально значимій тощо.

Теоретичні аспекти самоефективності. Проблема розвитку самоефективності людини є актуальною для сучасної філософської та психолого-педагогічної науки. Цей феномен знайшов відображення у дослідженнях як вітчизняних, так і закордонних вчених: А. Бандури, О. О. Богатирьової, І. В. Брунової-Калісецької, Т. Брайан, Н. Є. Водоп'янової, М. І. Гайдар, Т. О. Гальцевої, Т. О. Гордєєвої, В. Г. Зазикіна, Д. Зіглера, Дж. Капрара, Т. І. Кремешної, Р. Л. Кричевського, Д. Маддукса, Д. Майєрса, М. Г. Остроушко, Д. Сервона, Р. Фреджера, Д. О. Шапошник-Доменської, Р. Шварцера, М. Шеєра та ін. Самоефективність розглядається дослідниками як складний конструкт самосвідомості, що визначає сформоване судження індивіда про власну здатність самостійно, активно і продуктивно здійснювати діяльність та досягати особистісно-значущого результату. Самоефективність визначає вміння підвищувати резервні можливості психіки, спрямовані на саморозвиток людини упродовж її життя. Вона є важливою характеристикою Я-концепції особистості, стимулює її потребу у самовдосконаленні, прагненні до успіху у різних сферах життєдіяльності та є психологічною умовою ефективного засвоєння нових практик. Важливими умовами розгортання самоефективності особистості у шкільному віці є прагнення до саморозвитку, формування мотивації успіху, саморегуляції емоційного стану, рефлексивних та прогностичних здібностей.

Самоефективність стимулює активність людини у різних сферах життєдіяльності, управлінні поведінкою, прийнятті обґрунтованих рішень тощо. Основними компонентами самоефективності є особистісний, ціннісно-цільовий, мотиваційно-емоційний, рефлексивно-оціночний, прогностичний та компонент прагнення до самовдосконалення.

Особистісний компонент самоефективності ґрунтується на суб'єктивних уявленнях про себе, елементах власного досвіду, потенціалах та ресурсах (яким я є). Психологічні бар'єри, ірраціональні судження, відчуття страху та невпевненість негативно впливають на рівень самоефективності та провокують зниження самооцінки дитини.

Ціннісно-цільовий компонент характеризує цінності, життєві смисли, плани, цілі (яким я хочу бути). Зрозумілі, значущі для дитини цілі активізують внутрішні та зовнішні ресурси, сприяють готовності до розвитку.

Мотиваційно-емоційний компонент самоефективності включає мотиви і емоції, навички емоційної саморегуляції, ідентифікації з успішними соціальними моделями. Саморегуляція посилює власну активність і самостійність та сприяє розвитку стресостійкості та життєвої міцності людини.

Рефлексивно-оціночний компонент складається з аналізу та оцінки власного досвіду, реальності визначених цілей, можливостей досягнення успіху, саморозвитку та самовдосконалення.

Прогностичний компонент дає змогу прогнозувати результати власних дій, попереджувати їх негативні наслідки, ідентифікувати себе як людину, що ефективно і успішно досягає визначеної мети. Прогноз майбутнього успіху або неуспіху впливає на емоційний стан та результативність запланованої діяльності.

Прагнення до самовдосконалення – це компонент, що визначає спрямованість на власні зміни (що я хочу змінити у собі) через активізацію мислення, волі, почуттів задля досягнення визначених цілей.

Самоефективність у навчальній діяльності характеризується:

- *вмінням вільно орієнтуватися* в інформаційному і освітньому просторі;
- *вмінням використовувати* зовнішні і внутрішні ресурси для рішення навчальних задач;
- *сприйняттям навчання і освіти* як важливих життєвих цінностей, що сприяють самореалізації особистості;
- *прагненням до нормального* (адаптивного) перфекціонізму у системі життєвих смислів;
- *високим рівнем* розвитку компетентностей у вирішенні навчальних задач;
- *здатністю* до самостійної постановки нового класу задач;
- *розумінням* задач власного розвитку;
- *здатністю до ефективної самоорганізації* і самоуправління власною освітньою траєкторією;
- *здатністю до мотивації* власної діяльності, самопідтримки;
- *позитивною самооцінкою* та ставленням до себе;
- *готовністю навчатися* впродовж життя.

Самоефективність є важливим регулятором розвитку та самовдосконалення людини, її результативності як у навчанні, так і в інших сферах життєдіяльності.

Слід також враховувати, що процес навчання пов'язаний з певним спектром емоційних переживань: задоволення чи тривожності, радості або розчарування, здивування чи страху. Емоції, що супроводжують процес навчання, не тільки суб'єктивно забарвлюють його, але і виступають регулятором ефективності. Цей феномен зафіксований у численних дослідженнях (О. М. Коробов, Е. Л. Носенко, В. Л. Поплужний, Ф. Пажерас, О. К. Тихомиров, Ю. М. Швалб та ін.). Емоції активізують мислення та виконують евристичну та регулюючу функції. Відтак, учень, переконаний у здатності досягти успіху, позитивно налаштований, незалежно від труднощів, що виникли, здатний працювати більш ефективно. Саме тому важливим завданням для педагога є розвинути в учнів навички емоційної самопідтримки, що може стати головним джерелом підвищення навчальної самоефективності. Особливої актуальності самопідтримка набуває в умовах дистанційного навчання, коли учень певний час працює самостійно і не завжди може отримати відповідну підтримку педагога.

Неприйняття особистістю цілей навчання та власного розвитку, низький рівень мотивації, відсутність навичок емоційної саморегуляції та дієвої емпатії створюють проблеми для самореалізації особистості та її взаємодії із соціумом.

На кожному віковому етапі процес розгортання самоефективності має свої особливості, які важливо враховувати у роботі з дітьми.

По завершенню шкільного навчання випускник має стати гармонійною особистістю, життєстійкою, самодостатньою та самоефективною, щоб реалізувати власні можливості та відчувати себе щасливою людиною.

Важливим чинником розвитку самоефективності у шкільному віці є застосування у навчально-виховному процесі відповідних освітніх стратегій, визначення, обґрунтування та реалізація яких складає основу нашого проєкту.

Аналіз наукової літератури, періодичних видань, досвіду практичної діяльності дозволяє попередньо визначити наступні:

1. Інтеграція змісту, форм, методів та прийомів навчальної діяльності, що відповідають вимогам компетентнісного підходу та основним положенням концепції Нової української школи.

2. Запровадження гнучкої системи організації навчального процесу, поєднання традиційної дистанційної та змішаної форм, що дозволяє оперативно реагувати на сучасні виклики (епідемії, карантини, хвороби окремих учнів, непередбачувані ситуації тощо).

3. Формування в учнів навичок самостійної роботи через використання механізмів самомотивації, самопідтримки та саморегуляції емоційного стану.

4. Забезпечення продуктивної взаємодії педагога з учнями в умовах штучно створеного комунікативного простору, що передбачає ситуацію, спрямовану на досягнення запланованих цілей навчання.

5. Використання підтримуючого контролю та оцінювання знань (змістовне, рефлексивне, тестове, рейтингове, колективне, взаємооцінювання та самооцінювання).

6. Розвиток соціально-емоційного інтелекту, дієвої емпатії як умови виховання моральності та навичок комунікації.

7. Педагогізація освітнього середовища, взаємодія з батьками учнів в умовах кризи, карантину тощо.

8. Методична допомога педагогам в оволодінні технологіями навчальної діяльності, що відповідають різним формам організації освітнього процесу (зокрема, в умовах дистанційного навчання).

9. Підтримка та розвиток здоров'язберігаючого освітнього середовища навчального закладу (санітарний режим, позитивний мікроклімат, попередження булінгу).

Мета проєкту: координація діяльності закладів освіти регіону, залучення педагогів до наукового пошуку, вдосконалення форм, методів та технологій навчання на основі компетентнісного підходу, психологізація та педагогізація освітнього простору з метою розвитку самоєфективності як головної умови самореалізації сучасної людини.

Основні завдання проєкту:

1. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури з проблеми, визначення освітніх стратегій розвитку самоєфективності особистості в умовах нових форм організації навчально-виховного процесу (традиційної, дистанційної, змішаної).
2. Відбір пакету методів та методик діагностики рівня розвитку основних компонентів, що характеризують самоєфективність учнів різних вікових груп, розробка програм педагогічного моніторингу.
3. Створення «банку інформації» відповідно до теми та завдань проєкту.
4. Накопичення, популяризація та впровадження досвіду роботи педагогів в умовах утвердження нових форм організації навчального процесу, зокрема, дистанційної, індивідуальної, змішаної.
5. Підготовка педагогів області до запровадження основних ідей проєкту через дистанційні курси, тренінги, семінари, конференції, самоосвіту.
6. Підготовка публікацій у педагогічній пресі, електронних виданнях, створення можливостей для особистісного та професійного зростання педагогічних працівників у процесі роботи над проєктом.

У процесі розробки проєкту було висунуто припущення, що розвиток самоєфективності учнів у системі навчально-виховної діяльності освітнього закладу може відбуватися за умов:

1.Орієнтації педагогів на формування самоєфективності учнів через психологічні механізми рефлексії, самомотивації, самопідтримки, емоційної саморегуляції.

2.Використання гнучких моделей організації навчального процесу, врахування позитивних можливостей традиційної, дистанційної, індивідуальної та змішаної форм для формування самоєфективності на різних вікових етапах розвитку дитини.

3.Визначення чітких критеріїв та показників рівня розвитку самоєфективності учнів різного віку, запровадження педагогічного моніторингу.

4.Використання раціонального комплексу форм, методів та технологій навчальної діяльності на принципах компетентнісного підходу з урахуванням епідеміологічної ситуації у регіоні.

5.Впровадження методів підтримуючого контролю та оцінювання знань з метою формування навичок рефлексії та розвитку мотивації до навчання та самореалізації.

6. Забезпечення психолого-педагогічного супроводу учнів з урахуванням нових реалій життя суспільства (кризи, епідемії, хвороби, надзвичайні ситуації тощо), орієнтація на розвиток життєстійкості, дієвої емпатії, як основи соціально-емоційного інтелекту.

7. Педагогізації освітнього простору навчального закладу, посилення взаємодії з батьками учнів, надання їм необхідної допомоги через сайти, інформаційні платформи, групи тощо.

8. Актуалізацію підготовки учнів до свідомого вибору власної освітньої траєкторії, життєвих перспектив та майбутньої професії.

9. Аналізу, узагальнення та впровадження педагогічного досвіду щодо розвитку основних компонентів самоефективності учнів, накопиченого у процесі роботи над проектом.

Учасники проекту: кафедри, відділи, лабораторії ДАНО, методичні служби регіону, освітні заклади різних рівнів.

Рівні участі у проекті:

1. **Науково-теоретичний** - кафедри ДАНО, наукові установи України, залучені для консультацій та розробки науково-методичних матеріалів.
2. **Експериментальний** - заклади освіти, що проводять науково-експериментальну роботу та апробацію нових навчальних матеріалів та технологій.
3. **Загальний** - освітні заклади усіх типів та рівнів.

Методи дослідження. Науковий аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, спостереження, анкетування, опитування, тестування, аналіз педагогічного досвіду колективів навчальних закладів та окремих педагогів.

Наукова значимість проекту виявляється у розробці критеріїв рівня розвитку самоефективності учнів різного віку, визначення педагогічних стратегій формування даного конструкту самосвідомості, науковому обґрунтуванні шляхів реалізації зазначеної проблеми, забезпеченні експертизи отриманих результатів

Практична значимість проекту пов'язана з можливістю залучення широкого кола педагогічних працівників до впровадження ідей проекту та накопичення досвіду використання сучасних форм і методів організації навчально-виховного процесу в умовах нових освітніх реалій. У процесі роботи над проектом планується розробка рекомендацій з проблеми формування мотивації до саморозвитку та підвищення рівня самоефективності учасників педагогічного процесу.

Етапи роботи над проблемою.

Концептуально-діагностичний (2020-2021 навчальний рік).

Конкретизація завдань проекту на рівні регіонів та окремих педагогічних колективів, планування роботи семінарів, педрад творчих груп (додатки 1, 2), створення «банку інформації» з питань розвитку самоефективності учнів різного віку, визначення показників для системного відстеження, діагностика рівня готовності педагогічних колективів до роботи у проекті, організація психолого-педагогічних семінарів, вебінарів, творчих груп у звичайному та дистанційному режимах. Наукове обґрунтування моделі освітнього закладу з гнучкою організацією навчального процесу (традиційне, дистанційне, змішане навчання),

розробка відповідних проєктів на рівні конкретних освітніх установ, координація діяльності методичних служб різних рівнів в забезпеченні умов для підвищення творчої активності педагогічних кадрів. Розробка та апробація системи діяльності освітнього закладу, конкретного педагога, спрямованої на розвиток компетентнісного потенціалу особистості, масове запровадження педагогічних технологій, що відповідають сучасним вимогам, накопичення досвіду управління інноваційними процесами у нових реаліях освітньої діяльності.

Практичний (системний) (2021-2022 навчальний рік). Аналіз визначених напрямків роботи, педагогічного досвіду, обґрунтування основних ідей для широкого запровадження, аналіз матеріалів діагностики рівня розвитку основних компонентів самоефективності учнів та їх навчальних досягнень. Організація огляду-конкурсу «Дистанційна освіта Дніпропетровщини». Узагальнення та експертна оцінка накопиченого педагогічного досвіду (при визначенні ефективності досвіду доцільно використовувати науково обґрунтовані критерії: актуальність, відповідність сучасним викликам і завданням проєкту, оригінальність, новизна, стабільність, збалансованість і комплексність результатів, раціональність витрат часу, зусиль, засобів, що відповідають реальним можливостям основної маси вчителів і матеріально-технічної бази навчальних закладів).

Підсумковий (2022 – 2023 навчальний рік) Узагальнення перспективного педагогічного досвіду роботи з розвитку основних компонентів самоефективності учнів різного віку, підведення підсумків огляду-конкурсу «Дистанційна освіта Дніпропетровщини», розробка електронних дидактичних матеріалів з окремих предметів, різних видів публікацій, науковий аналіз даних моніторингу, підготовка підсумкових наукових конференцій, обмін досвідом між регіонами області.

Очікувані позитивні результати

На рівні регіональної системи освіти: активізація творчої активності педагогічних кадрів, підвищення рівня психолого-педагогічної культури та фахової майстерності педагогів, запровадження комплексу навчально-виховних технологій, спрямованих на розвиток самоефективності учнів, забезпечення якості освіти та виховання в умовах соціальної кризи та пандемії, реалізація нових підходів до психологічного супроводу учнів та підтримки їх родин, накопичення практичних матеріалів для організації дистанційного та індивідуального навчання, задоволення освітніх потреб учасників навчально-виховного процесу через використання можливостей спілкування у штучно створеному інформаційному просторі.

На рівні особистості фахівця. Усвідомлення пріоритетів та ціннісних орієнтацій сучасної освіти, зростання рівня професійної компетентності та самоефективності, комплексне впровадження інноваційних педагогічних технологій розвитку особистості учнів, зростання прагнення до самовдосконалення, самоосвіти та самореалізації, включення педагогів регіону у систему науково-дослідної роботи, накопичення досвіду використання різних форм організації навчального процесу, який може бути запровадженим у масову практику.

На рівні особистості учня. Підвищення рівня самоефективності, формування практичних навичок рефлексії, самомотивації, самопідтримки, самоконтролю, дієвої емпатії, прагнення до самовдосконалення учнів різного віку, розширення

простору для задоволення індивідуальних освітніх потреб та організації різноманітних видів самої роботи, зміцнення психічного здоров'я дітей та життєстійкості, попередження стресів і фрустрацій.

Науково-теоретичне забезпечення

1. Визначення та наукове обґрунтування показників основних компонентів самоефективності (на основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури, практичного досвіду педагогів області), дослідження можливостей їх розвитку у учнів різного віку.

2. Розробка тематики психолого-педагогічних семінарів, творчих груп з проблем запровадження концепції Нової української школи та педагогічних стратегій розвитку самоефективності учнів.

3. Підготовка спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації «Розвиток самоефективності учнів – пріоритетне завдання сучасної школи» та дистанційного семінару-тренінгу з питань реалізації проєкту.

4. Видання збірки теоретичних матеріалів з питань впровадження основних ідей і пріоритетів проєкту.

Науково-методичне забезпечення

1. Організація роботи психолого-педагогічних семінарів з проблеми на базі ДАНО, закладів освіти з використанням дистанційних форм взаємодії учасників.

2. Включення у план курсової підготовки лекцій, спецкурсів та тренінгів відповідної тематики.

3. Розробка рекомендацій щодо організації роботи над проєктом на кожному з етапів.

4. Розробка критеріїв огляду-конкурсу «Дистанційна освіта Дніпропетровщини».

5. Організація огляду-конкурсу, визначення та нагородження переможців.

6. Проведення науково-практичних конференцій, проблемних семінарів, педагогічних читань з проблем розвитку самоефективності учасників педагогічного процесу.

7. Вивчення та узагальнення досвіду роботи над проєктом, створення картотеки матеріалів: онлайн-уроків, творчих завдань, проєктів, презентацій тощо.

Діагностичне забезпечення

1. Розробка програми комплексного моніторингу рівня розвитку самоефективності учнів різного віку.

2. Запровадження загального моніторингу результативності науково-методичного проєкту «Педагогічні стратегії розвитку самоефективної особистості в освітньому просторі Нової української школи», розробка програм розвиваючої та корекційної роботи з учнями в умовах різних форм навчання (традиційної, дистанційної, індивідуальної).

3. Діагностика розвитку основних компонентів самоефективності учнів різних вікових груп на основі визначених показників системного дослідження з використанням комплексу надійних валідних методик, що відповідають нормативним вимогам, порівняння узагальнених даних на кожному з етапів реалізації проєкту.

4. Щорічна діагностика динаміки розвитку професійної компетентності

педагогічних працівників і колективів в умовах роботи над проєктом.

Видавнича діяльність

1. Висвітлення питань роботи над проєктом на сайті ДАНО, в обласних електронних виданнях, на сайтах відділів освіти та конкретних освітніх закладів.
2. Підготовка науково-методичних матеріалів для фахових педагогічних видань: статей, рекомендацій, огляду накопиченого досвіду.
3. Підготовка електронної збірки рекомендацій для педагогів та батьків з питань розвитку самоєфективності учнів.

Наукові керівники проєкту :

Гальцева Т. О., зав кафедри психології,
доктор психологічних наук, доцент.
Крамаренко С. Г., доцент кафедри психології,
кандидат педагогічних наук, доцент

Додаток №1

Орієнтовна тематика питань

для обговорення на педагогічних радах на першому (концептуально-діагностичному) етапі роботи над обласним науково-методичним проєктом «Педагогічні стратегії розвитку самоєфективності особистості в освітньому просторі Нової української школи»

1. Стратегічні орієнтири Нової української школи: від концепції до результатів.
2. Нова українська школа – педагогіка партнерства, основні завдання щодо створення освітнього простору для самореалізації учня.
3. Основні напрямки роботи закладу по реалізації обласного науково-методичного проєкту «Педагогічні стратегії розвитку самоєфективної особистості в освітньому просторі Нової української школи».
4. Освітня ініціатива як стратегія формування моделі сучасної школи.
5. Формування дослідницьких компетенцій учнів у різних видах діяльності: здобутки, перспективи, плани на майбутнє.
6. Методи і прийоми дистанційного навчання (досвід карантину).
7. Методи та прийоми створення ситуації успіху, використання методів підтримуючого оцінювання в умовах різних форм організації навчального процесу.
8. Дослідження та аналіз системи ціннісних орієнтацій та життєвих смислів учнів в умовах пандемії та економічної кризи.
9. Реалізація розвивально-корекційного напрямку в умовах запровадження дистанційного та змішаного навчання.
10. Розвиток мотивації до навчання та саморозвитку в контексті компетентнісного підходу до організації навчального процесу.
11. Впровадження освітніх технологій, що зберігають енергію та зміцнюють здоров'я учнів (досвід, результати, перспективи).
12. Педагогічні прийоми практичної реалізації корекційних цілей у ситуації дистанційного навчання.

13. Використання ігрових, гейм-технологій з метою стимулювання пізнавального інтересу учнів (цикли дисциплін).
14. Проектна діяльність учнів як форма самостійної роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання.
15. Продуктивні технології формування критичного мислення на уроках з різних дисциплін.
16. Партнерська взаємодія школи і сім'ї, підтримка дитини в освітньому середовищі.
17. Психолого-педагогічна проблема адаптації учнів до навчання в період епідемії.
18. Методи роботи класного керівника з питань розвитку соціально-емоційного інтелекту та дієвої емпатії.
19. Підготовка до атестації – програма творчості (захист портфоліо педагога).
20. Інтерактивні форми взаємодії з родинами учнів – нова модель співпраці (аналіз досвіду роботи в умовах карантину).

Додаток №2

Орієнтовна тематика

**для обговорення на психолого-педагогічних семінарах
на першому(концептуально-діагностичному) етапі роботи над обласним
науково- методичним проектом «Педагогічні стратегії розвитку
самоефективної особистості в освітньому просторі Нової української школи»**

1. Розвиток самоефективної особистості: інтеграція зусиль суспільства, школи, родини.
2. Навчальна самоефективність та закономірності її формування на різних вікових етапах розвитку учня.
3. Формування мотиваційного компоненту самоефективності у контексті компетентнісного підходу до організації освітнього процесу.
4. Розвиток навичок особистісної рефлексії як важливого компоненту самоефективності учня.
5. Технології командної взаємодії учасників освітнього процесу Нової української школи.
6. Проектна технологія та особливості її застосування в умовах дистанційного та змішаного навчання.
7. Особливості формування ціннісних пріоритетів та життєвих компетентностей учнівської молоді в умовах кризи та пандемії.
8. Соціально-емоційне та етичне навчання як метод морального виховання учнів.
9. Сучасні практики соціальної та психолого-педагогічної підтримки дітей у складних життєвих обставинах.
10. Дидактичні можливості різних форм навчання: традиційної, дистанційної, змішаної (теоретичні та практичні аспекти).
11. Педагогічне управління самостійною роботою учнів в умовах дистанційного навчання.
12. Особливості диференційованого та індивідуального підходу до учнів у різних видах навчання.
13. Педагогічні технології підтримуючого контролю знань.

14. Комфортні умови навчання як умова розвитку самоефективної особистості.
15. Психолого-педагогічні умови адаптації учнів до нових умов навчання у період карантину.
16. Стратегії навчання та розвитку самоефективності обдарованих дітей різного віку.
17. Педагогічна підтримка родин та допомога батькам у період карантину та кризи: досвід та нові можливості взаємодії.
18. Стереотипи та упереджені судження у свідомості педагога та етичні установки щодо їх подолання.
19. Педагогічна рефлексія у діяльності вчителя як умова його професійного зростання.
20. Використання можливостей сучасного освітнього середовища для організації навчання дітей з особливими потребами.